

HRVATSKI PLANINAR

Viestnik „Hrvatskoga planinarskoga društva“ u Zagrebu.

Zagorac Zagorju.

Spjevao F. Vukančanin.

Kao himnu planinarskomu društvu uglazbio i posvetio

NIKOLA FALLER,

izpod Ivančice.*

Mnoge sam prošo krajeve svjeta;
Dalko od Tebe rođena grudo
Mnoga sam veće sproveo ljeta!
Mnoge sam gledo' gradove sjajne,
Bogata sela, poljane rodne,
Brodive rjeke, bregove bajne;
Divih se blagu, napretku svuda,
Kakovog nema rođena gruda.

Opet mi nigdje miliji nije
Boravak što na rođenoj grudi,
Toplje nigdje srce ne bije,
Sve što mi milo s Tobom me veže:
Spomen djedova, otac i majka,
Braća i rod moj, da'ko što seže,
Vrli su ovdje Zagorci moji,
Odani grudo, sinovi Tvoji.

Hrvatsko ovdje sunce mi svetu,
Sretan se ovdje radovah mnogom
Mladosti svoje najljepšem danu,
Sve mi je znano, staro i mlado;
Svakoj se sitnoj radujem stvarci;
Vraćam se vazda ovamo rado;
Ovamo čeznem gdjegoder bio;
Ovdje i grob će biti mi mio . . .

Da ste mi zdravo bregovi blagi!
Valovi kano talasnog mora
Posuli vi ste kraj ovaj dragi;
Cakle se oči, s ljubavi gorim
Dom svoj kad s vaših vrhova motrim,
Smilja i čara ushićen zborim:
Budi mi sretno, Zagorje moje
Tol'ko što ljubi čedo Te Tvoje.

* Ova se himna dobiva u knjižari Dioničke tiskare uz ejenu od 50 novč.

O gorskoj bolesti.

Po Angelu Mossu priopćio prof. Heinz.

Svatko znade, kako ne prolazi ni koje ljeto i ne mine ni koja planinarska »sezona«, a da stupce naših dnevnih listova na žalost ne ispunjuju vijesti potresne o nesrećama i udésima zlokobnim, koji zadesuju braću našu planinare u krajevima, koje je priroda okrunila veličanstvenim divovima gorskim. Tko će da čitajući take vijesti malko pripazi na neposredne uzroke ovakim turističkim nesrećama, razabrat će, kako je jedan planinar nastradao bez ikakve svoje krivnje: shvatio ga u čelo kamen tvrdi rušeći se s krševitog i rasklimanog trupa gorskog, ili ga zasu lavina, koja se, obarajući sve zaprjeke pred sobom, skotrljala niz strmce snijegom debelim pokrivenе. Drugi, bože prošti, sam je kriv nesreći svojoj: do skrajnosti je neoprezan, lakouman, prave spreme turističke nema, a tašt je toliko, te udara i tamo, gdje za to nema potrebe, najvratolomnijim putevima, ne bi li mu ime, ma bilo i u crnome okviru, ostalo ubilježeno u — žalosnim analima neracionalnog alpinističkog sporta. A treći, mudar i oprezan, ne idući u planine sportu za volju, nego radi onoga pravoga i čistoga užitka, što nam ga pruža velebnja planinska priroda — ipak je stradao, ipak je zaglavio, kadšto i na naj-neopasnijim turama i točkama, a zašto? U stanovitoj visini (u većini slučajeva do duše ne ispod 3000 m.) obuzela ga skrajna umornost, tjelesne su ga i duševne sile sasvim ostavile, a živci regulatori pluća i srca tako su oslabili, da je jadnik za uvijek morao sklopiti oči svoje trudne. Pao je žrtvom bolesti, koju nazvaše »gorskom« (Bergkrankheit), jer spopada ljudi sad većom, sad manjom žestinom, a kadšto i s najkobnijim posljedicama, koji se bilo u planinama, bilo u zrakoplovima uspinju do apsolutne visine od 3000 ili više metara.

Po sudu prof. Kroneckera, fiziologa u Bernu, koji je nazad nekoliko godina podao švicarskome saveznomu vijeću stručno mnjenje o gorskoj bolesti, kad se je radilo o tome, ima li se dozvoliti gradnja željeznice na »Djevicu« (Jungfrau, 4167 m.), spopada gorska bolest svakoga čovjeka u visini od 3000 m., ako izvodi naporna gibanja. Kronecker doduše nema sasvim pravo, jer znamo za ljudi, koji su i u znatnijim visinama izvodili vrlo napornih radova i gibanja, a da od gorske bolesti nijesu trpjeli, nego da bolest gorska, kao bolest sasvim specifična postoji, i da će od nje valjda većina ljudi trpjeti u stanovitoj visini i u stanovitim prilikama, to je iskustvom uglavljenja činjenica, o kojoj se u naše dane puno raspravlja i koju valja da na umu ima svaki alpinista.

Bolest se uvijek i kod svih ljudi ne očituje jednakom. Jedan će osjetiti tek slabu glavobolju uz općeno čuvstvo neudobnosti, dok će drugi trpjeti od jake glavobolje, skrajne umornosti i slaboće, hvatat će ga mučnina i nesvjestica, teško će gutati itd., a k tome se još pridružuju najopasnije, po život pogibeljne pojave, najme jako oteščano disanje, neobično pospješeno bilo, te neuredno, pospješeno kucanje srca. Psihična depresija, čuvstvo straha i drugi pojavi užasno će izmučiti patnika. A najkobnije posljedice gorske bolesti često stoe u tome, što bolesnik, kao u grozničavu stanju, uz pomučenu svijest, kadšto sasvim apa-

tičan, ne vidi, ili ako vidi, ne zna da prosudi opasnost situacije, u kojoj se nalazi ili smrtonosnost koraka, koji poduzima. Izvjesno možemo reći, da je velikome broju nesreća u opće samo gorska bolest kriva, a pouzdano kriva je ona svim nesrećama, o kojima toliko put čujemo, da su zadesile putnike na turama i točkama inače sasvim neopasnim.

A koji su uzroci bolesti gorskoj? zapitati će mnogi čitalac. Evo kako je odgovarao i kako danas odgovara nauk na to pitanje:

Bilo je liječnika, koji su tvrdili, da se kod uspinjanja u našoj krvi umnaža broj krvnih bobica, a da opet biva manji, kad silazimo u nizinu. Grawitz je ustvrdio, da je to samo optička varka, jer da broj krvnih bobica ostaje jednak, a čini se samo poradi toga da je veći u visinama, što krv postaje uslijed gubitka vode gusićom. U tome zguštivanju krvi bit će, mišljaše, da valja tražiti uzrok nekim pojavama, štono prate gorsku bolest. — Profesor Zuntz ne pristaje uz Grawitza, jer da zguštivanje krvi ničim nije dokazano, te veli, da i u napredak ostaje to pitanje neriješenim problemom, na kome ne možemo da gradimo teoriju o bolesti gorskoj. — Glasoviti francuski fizik i fiziolog, Paul Bert, nazrijevalo je uzrok gorskoj bolesti u poznatoj činjenici, da je tlak zraka sve to manji, što se više uspinjemo, ili drugim riječima, zrak biva sve to rjeđi. Odatile da slijedi, da čovjek, dišući u takovome razrijedenozraku, ne prima onoliko kisika, koliko u nzinama, u krvi ga njegovoj prema tome ima sve manje, što se više uspinje, a odatile da potječu sve one neurednosti, koje zajedno sačinjavaju ono, što zovemo gorskou bolesti. Organizam će čovječji zato nastojati, da si u takvima prilikama sam pomogne, pak će ubrzanim disanjem i pospješenim bilom gledati da plućima i srcu to više kisika privede, što ga manje ima u razrijedenozraku. — Taj je Paul Bertov nauk našao odlučnih protivnika, a najznamenitiji je med njima, a danas bez sumnje i najkompetentniji stručnjak u fiziološkim pitanjima planinarstva, turinski prof. Angelo Mosso, o čijem je epokalnom djelu, koje raspravlja o tim pitanjima, već u našem listu govora bilo. — U kakim je povoljnijim prilikama i s kakim je dotjeranim pomagalima Mosso izučavao gorskou bolest i druga pitanja alpinizma na Monte Rosi, zabilježismo u ovogodišnjem 4. broju »Hrv. Planinara«, te ćemo sada samo da iznesemo ponajvažnije rezultate njegovih istraživanja, da čitalac vidi, kako taj veliki fiziolog sudi o gorskoj bolesti i njezinim uzrocima.

Mosso priznaje, da je jedan od glavnih uzroka smanjeni tlak zraka, nego pridružuju mu se još i drugi uzroci, a od ovih dolazi osobito u obzir — pored nedostatnosti kisika — umornost tjelesna. Što je čovjek više umoran, to će ga prije shrvat gorska bolest, a u velikim je visinama kadšto i najmanji rad mišića dovoljan, da bolest nastupi. Štogod je dakle podobno umornosti na put stati ili je barem ublažiti, kao n. pr. racionalno vježbanje tijela, to u velike brani čovjeka i od gorske bolesti; štogod pak tjelesnu umornost povećava, a to čine i različni afekti duševni, n. pr. strah i dr., to pospješava i nastup gorske bolesti. Na što treba da najviše pazimo prigodom gorskih lažnja je srce, jer se ono najprije i najlakše umara i često, osobito kod naglijeg uspinjanja, abnormalno

povećava, što znači već bolest srca, koja može i trajnom ostati. Usljed smanjenog tlaka zraka, koji, dakako, i u plućima postoji, doći će, kako Kronecker misli, također do proširenja desne pole srca, do neurednosti u kolanju krvi, a posljedica takih neurednosti bit će nesvjestica, mučnina i drugi pojavi, koji gorsku bolest prate.

Na osnovu genijalnih eksperimentalnih istraživanja na samome sebi, na drugim ljudima pa i na životinjama, dokazuje Mosso — i u tom se njegovo mišljenje razilazi sa prijašnjim mnijenjima — da smanjeni tlak zraka u prvome redu utječe na sustav živčani, napose na živčana središta za pluća i srce. Druga tvrdnja Mossova glasi, da zadnji uzrok gorskoj bolesti nikako ne стоји u nestaćici ili nedostatnoj množini kisika, nego baš u nestaćici ugljične kiseline (ugljikova dvokisa), dakle otrovnog onog plina, koji mi za disanja, na neki način kao izmetinu, izdisujemo na polje. To se svakako paradoksno čini, ali je, po Mossu, gola istina. Kad bi manja množina kisika u razrijeđenom zraku zbilja sama po sebi tako nepovoljno utjecala na čovjeka, kako se prije mislilo, onda bi čovjek u visinama bilo automatički ili s voljom mogao da predusretne toj nevolji tako, da bi i brže i dublje disao, te tako više kisika primao u svoje tijelo. Nego Mosso nebrojenim je pokusima dokazao, da disanje u visinama niti je brže niti je dublje; brže je samo tako dugo, dok traje umornost, a kad ova mine, disanje biva i ostaje polaganje nego u nizini. A što se dubljine disanja tiče, t. z. vitalnog kapaciteta, t. j. one maksimalne množine zraka, što ju čovjek jednim udisanjem u pluću prima, to je i ona redovno u visinama manja, nego u nizini. Mosso uči, da čovjek u normalnim prilikama, u nizini ili u neznačajnim visinama, više zraka diše, nego ga baš treba, da mu je dakle disanje donekle luksuriozno; dode li u visinama u razrijeđen zrak, ne predleži poradi toga potreba, da se brzina i dublina disanja poveća. I pokusima je uglavljeno, da čovjek bez pogibelji za zdravlje i život i daleko razrijeđeniji zrak može da podnosi, nego je onaj u najvišim visinama planinskim. Pokusi Mossovi u pneumatičkim komorama to jasno posvjedočuju. A da čovjek u visini, koja preseže visinu Montblanca za gotovo 3000 m. može da zdrav ostane, dokazao je vodič Zurbriggen, popevši se g. 1897. na glavici vulkana Akonagua u Čileju, svakako do danas najvišu točku na zemlji, na koju je ljudska noga stupila. Proizlazi odатle, da umanjena količina kisika, koju primamo u zraku razrijeđenome, nikako nije onako pogibeljan momenat, kakim ga držahu Paul Bert i dr. — Dručije se ima stvar s ugljičnom kiselinom. Po Mosso u gorska se bolest ima, kako već spomenusmo, pripisivati poremetnjama u živčanome sustavu, a te poremetnje svodi on na to, što organizmu ponestaje ugljične kiseline. Pojav nedostajanja ugljične kiseline nazivlje Mosso »Akapnijom«, te veli, da je ona kriva svim onim nevoljama, koje muče čovjeka u visokim planinama u obliku gorske bolesti.

Mosso je do te važne i zanimljive spoznaje došo eksperimentalnim putem, izlažući i sebe i druge ljude vanredno razrijeđenom zraku u pneumatičkim komorama. Od najveće je zamašnosti svakako dokaz, da ugljična kiselina nije samo

tvar, koja na disanje nepovoljno, otrovno utječe, nego da ona na disanje u stanovitim prilikama i blagotvorno djeluje, naime kao podražaj za taj proces. Ona relativno vrlo neznatna količina ugljične kiseline, što se u običnom našem zraku nalazi (cca. 0.03%) ipak je za disanje vanredno važna i neobhodno nužna. Podražaj za disanje stoji upravo u tome, da je krv naša do stanovite mjere venozna, t. j. da sadrži stanovitu količinu ugljične kiseline. Ne do staje li ove, onda prestaje i potreba disanja. Ugljična je kiselina dakle ona tvar, koja podražuje naš centar disanja u produženoj mozgovini. I dijete, dok je u utrobi materinoj, ne diše, jer krv, koju od matere dobiva, nije dosta venozna; tek u času, kad nastupi nestaćica kisika kroz to, što se prekine vez s materom i kad ugljična kiselina zraka podraži u djeteta centar za disanje, ono će izvesti prvi disaj skopčan s prvim povikom.

Pokusima je uglavljeno, da u vrlo razrijedenom zraku pneumatičkih komora čovjek bez ikakve opasnosti može obastati, ako je jedan uvjet ispunjen, najme ako ima u zraku komore dosta ugljične kiseline. Nije li tako, onda će čovjek kod barometričkog tlaka, koji odgovara visini od nekoliko tisuća metara, oboljeti sa svim karakterističnim simptomima gorske bolesti, a gotovo s mesta će simptoma bolesti opet ne stati, ako pustimo, da u komoru pritječe ugljične kiseline. U Mosssovom je laboratoriju sila takih pokusa izvedena, koji posvjedočiše blagotvorno djelovanje ugljične kiseline kod ljudi, koji se nalaze u vrlo razrijedenom zraku, kaki je i onaj, u koji se podigoše ponosne glave naših planinskih divova. Nego uvjet blagotvornome utjecanju ugljične kiseline svakako je taj, da je količina toga plina u dotičnome zraku faktično spala ispod normale. »Planina«, veli Schiff, pišući o istraživanjima Mosssovim, »ponaša se spram čovjeka, koji hoće da ju svlada, slično Herkulu u borbi s gorostasom Antejem. Kako je Herkul ovoga oslabio time, što mu nije dao, da dodirujući se s materom zemljom iz nje nove snage crpa, tako planina stavlja planinara u stanje djeteta u utrobi majčinoj, jer mu slabi sposobnost za disanje time, što mu umanjuje količinu pritječe ugljične kiseline.«

Delnice.

Putuješ li karlovačko-riečkom željeznicom, dolaziš i u Skrad, a kad si proletio tunelom Resnjakom, ukazat će ti se lijepo i dugačko planinsko selo Delnice, (698 m.) koje se pružilo dragom prema kotlini brodskoj. No možeš u Delnice i liepom Lujzijskom cestom preko Zaliesine i Vodenjaka i onda pod strmi Žingerlet.

Kada su Delnice naseljene, ne može se točno označiti, jer nema za to nikakovih spomenika. No mora, da to selo obstoji od davna, kako to kazuje ustmena predaja. Pače sačuvale se u narodu i dvie liepe priče, kako su Hrvati bili kraljeve od svoje krvi. Pa ta starina dosta je i vjerojatna, jer ako se uzme

u obzir, da su Delnice početkom naselile tri obitelji: Majnarići, Petranovići i Pleše, pa prem ako su se u većem broju Delničani odselili pod popom Markom Mesićem u Kosinj i kasnije u Jelenjsko gorje, broje sada Delnice do 4000 stanovnika bez Zaliesine i Djedina, gdje su takodjer sami Delničani, jer tu bijahu do nedavna lih delnički pastirski stanovi. Uz to podupire tu tvrdnju i ta okolnost, jer je tud svakako vodio put do mora, pa je već za rana trebalo ovuda ljudskih naseobina.

Narod priča, da su prve Delnice bile u sadanjim Lučicama, dobra pô sata od sadanjega mjesta, te da su Turci to selo razorili. Po mom mnjenju bijahu to Tatari, jer u to doba Turčina u Evropi jošte bilo nije, pa kako znamo, naš narod i Tatare nazivlje Turcima. A i sada se jošte vidi temelj neke sgrade u Lučicama, za koji se veli, da je to bila crkva. Priča se o tome mjestu, da se za velikih blagdana tu čuju zvona. Mjesto je to obrasio smriekovinom i nitko ga nije do sada iztraživao.

Sadanje Delnice spustile se ponajprije pod Rebar, gdje je malo jezero, a i u dolnjem kraju ima dva živa vrela, a niže toga i potok. To će i biti uzrok, da su Delničani ostavili prvo bitno selo, jer je trebalo njima i mnogobrojnemu stadu dobre vode. Tu je bila prva crkva, župni stan, a i škola iza pada Napoleonova, koju je tadanju vlast narod zvao »kresija« (valjda od njemačkoga Kreisamt). Nova se škola otvorila opet g. 1835. nastojanjem nezaboravnoga župnika Nikole Cara.

Delnice se počele širiti prema sadanjem kolodvoru iza g. 1825., kada je sagradjena Lujzijska cesta, a napose se sve to većma ondje šire, odkako je g. 1873. otvorena karlovačko-riečka željeznica. Kuća ima preko 500. Pa upravo što su Delnice do godine 1825. bile osamljene bez obćila baš poput kakova otoka, održalo se tu veoma staro narječe, koje bi valjalo naučno izpitivati. Bilo je i tu veoma starih ženitbenih i drugih običaja, kojih ali malo po malo posve ne staje.

Delnice su zaokružene na okolo briegovima i vrhovima, samo prema kotlini brodskoj ostadoše otvorene. Sa lieve strane strmi je Žingerlet sa zaravankom Podi, pa Podštior, nad kojim se diže Stimčev vrh, veoma zanimiva ponikva Jezero¹⁾, iza kojega se krije Vrh i Gerovska rebar. Na čelu je sela Lučički vrh, iza koga se vidi do duga sniegom pokriti Debeli vrh. Na desno je Japlenški vrh, Zrinjski vršak, te Rebar sa zaravankom Zarebar, odkuda se diže Veliki Drgomalj.

U Delnicama je sjelo kr. kot. oblasti, kot. suda, poreznoga i obćinskoga ureda, kr. javnoga bilježnika, kr. poštarskoga i brzjavnoga ureda, te željeznička postaja. Ima tu dobro uredjenih gostionica, od kojih preporučamo Štefančićevu, Račkovu i Čopovu, u kojoj se posliednjoj nalazi i čitaonica, te će, pošto je do-

¹⁾ Još prošloga veka bijaše ovo jezero puno vode iz kojega je izticao potok Jezernica, kojega nam je Hacquet (1778) zabilježio u djelu »Oryctographia Carniolica«. Sada je jezero presušilo, kao i korito, akoprem se u njemu (kako nam to zamuljeno bilje svjedoči) voda kadkad i na metar visoko digne. Ur.

gradjena i na jedan sprat podignuta, odgovarat svim modernim zahtjevima. Ovdje je i veoma ukusno uredjena ljekarna, a liečnik je u obće poznati stručnjak dr. Stipaničić. Uz to ima ovdje više vrlo dobro obskrbljenih dučana, gdje se dobivaju sve potrebštine uz veoma povoljne cene. Povrće se dobiva najprije iz okolice brodske, nu kasnije ima povrća i u Delnicama i to veoma ukusna. Vina ima hrvatskih, istarskih i dalmatinskih takodjer uz povoljne cene, izvrstne kakvoće.

Za poljepšanje mjesta brine se u tu svrhu ustrojeno družtvo. Isto je uz dosta neznatna sredstva uredilo krasan perivoj u Japlenškom vrhu, gdje je i paviljon, gdje se dobije hladnih jela, izvrstna pića, a sgodimice i na ražnju pečenih janjaca. To je šetalište izprepleteno liepim i udobnim putićima, te vodi skroz na livade, gdje se može na Čopovom odpočinuti, pa i uživati prekrasan vidik na Delnice i okolicu. U svemu se je nadati uz požrtvovnost družtva za poljepšanje mjesta i obćine, da će svaki u Delnicama naći, što mu srce zaželi. Za vodu skrbila se obćina vodovodom.

Ako je već čitavi Gorski kotar krasan, to su se u Delnicama kao u jedan vienac savile sve ljepote, te ne znaš, gdje i sa kojega je mjesta vidik ljepši. Pri tome je najbolje, da je lazna, kamogod hoćeš, upravo šetnja, dakle po zdravlje i neplaninara upravo probitačna. Tu možeš crnogoricom na sve strane, kao i cvjetnim livadama. Za planinara svakako je najznamenitiji V. Drgomalj (1153 m.), gdje se pruža sa čardaka veličanstven vidik. Čardak zove se stoga, što je tu za francuzkih ratova bila sgrada, u kojoj se nalazila brzozavna postaja sa pokretnim gredicama, kojima se davahu znakovi. Bližnja postaja prama Karlovcu bila je na Skradskom vrhu. Ljudi, koji su prošli Alpama, ne mogu da dosta nahvale vidik sa Drgomlja, kojemu na podnožju hladna Kupa jednog roda dvoji cjeliva kraj. Sa njegove tjemenice gledaš sve vrhove od Burnoga Bitoraja (1385 m.) do Velikoga Snježnika (1506 m.) i Risnjaka (1528 met.), kojega vidiš u svem veličju njegovom. Sjeverno se uzdižu planine slovenske, dočim se nad Kupu uzdigoše gore Kuželjske ili Lazarove stiene. Liepo se vidi Delničko polje sa Delnicama, a daleko tamo Bjelolasica (1533 m.) No najkrasniji je vidik u dolinu brodsku, kojom se Kupa svija u tri zavoja. Tu se bieli u prebuojnoj zeleni Brod, sa slovenske strane Vas i Fara, naše Podstiene i Moravice, a dalje Kupe gubi se u nebeskom modrilu cieli niz gora, svršavajući gorom samoborskom.

Put na Drgomalj je veoma lahak, jer je gospoštija Thurn-Taxis do vrha svuda sagradila vrlo dobar kolnik. A što će te tu iznenaditi, bit će, da je proletio koji tetrieb ili milovida srna, kojima je Drgomalj najmilije ročište. Na tetrieb dolaze i lovci iz samoga bielog Zagreba, kao n. pr. dr. Wickerne hauser svake godine.

Na vrhu Drgomlja prekrasne su livade sa planinskim biljem, koje daje čestito sieno.*

(Svršetak slijedi).

* Tko gleda ljetovanja u Delnicama želi potanjih obavjestih, neka se obrati na ljekarnika, g. Jelineka.

Pogled u podzemni svjet domovine.

III.

Pećine ledenice.

Pećina sa sigom ima u našoj domovini mnogo, nu pećine sa ledom u obće su riedke, a u nas više manje i nepoznate, dapače nekoji neće ni da vjeruju, da imamo vječna sniega, a kamo li, da vjeruju, da imamo i vječna leda.

Prve nam je ledenice zabilježio Vinko Sabljar u svom »Mjestopisnom rječniku kraljevine Hrvatske« za Mrkopalj u Gorskem kotaru i za Kom u Lici. U prvoj smo bili g. 1884. i posvetili ju uspomeni neprežaljenog nam geologa, dra. Pilara.

Pilarova ledenica leži u šumi Mrzloj dragi i odavna je poznata Mrkopaljcima, pošto u nju zalaze ljeti, led lome, tope ga i piju, u lječničke ga svrhe rabe i hладе njime mlaku pitku vodu. Ponikva u kojoj leži ta ledenica nalikuje velikomu bezdnju, kojega valja obaći, a tad se spuštaš stazicom preko oborenih i trulih stabala i dodješ pred ulaz dvorane, koja je duga 22, a široka 18 metara. Na kraju leži oborena bukva, a u nju usječene stube, kojima ti valja proći. Sige i leda u njoj nismo našli.

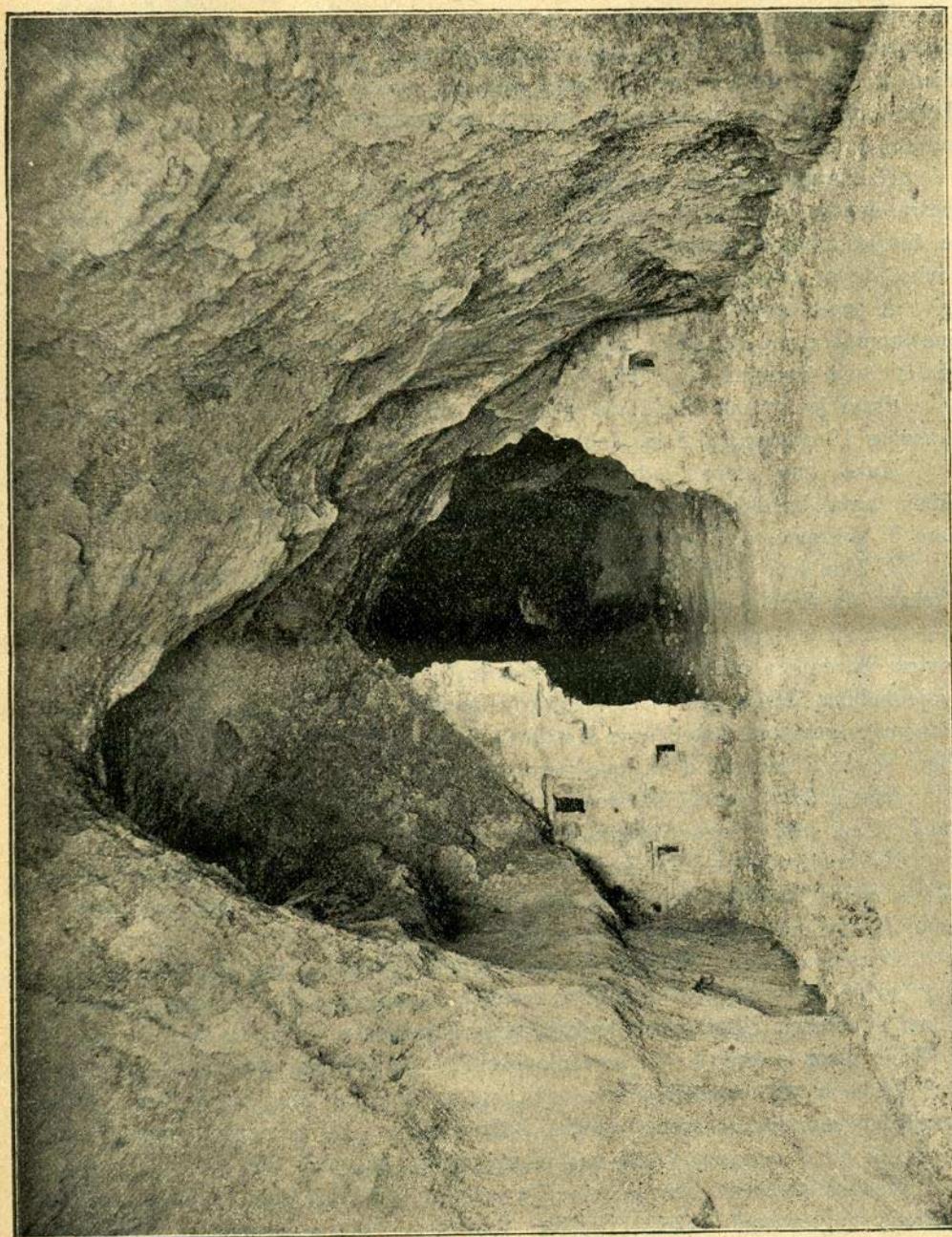
Kad si pošao prama izтокu, evo te pred »Ledenim vratima«, koja ukrašuju razne sige. Dno dvorane, u koju stupaš, pokriva tanka ledena kora, a svršava rupom u kojoj bije led deblij od metra. Na dnu ima ledenih stalagmita i jedan se je bajno zrcalio u rasavijetljenom ledu. Na desno gledasmo u otvor, koji je pun ledenih prilika, a naročito se je iztaknuo jedan ledeni stup u priuci sladorna klobuka, a za njime drugi, uzdignuv se na 1 m. visoko, a do njega opet treći niži, ali znatno širji. Dno je dvorane tako divotno i raznolično kristalizovano, da sa to neda opisati, to valja vidjeti i tvornoj se sili prirode diviti.

U Pilarovoj ledenici boravili smo cito sat, a kako nam toplomjer u ledenoj dvorani pokazivao samo + 0·3 R., to smo i prozebli. Kad smo izlazili, godio nam je onaj topao zrak, jer je sunce razsvijetljilo ponikvu, ali i probudilo ono milo i raznobođno cvieće, što nad ledom buji i cvate. Nedaleko ove velike ledenice, leži mala ledenica, nu to nije spilja, već samo razpuklina u vapnenoj steni i obično bez leda.

U okolini mrkopaljskoj još su dvije ledenice: jedna je u Crnoj kosi, a druga u šumi Petehovcu, nedaleko Staroga laza, a četvrta je ledenica nedaleko Djvjaka, više sela Bukova vrha, u dragi Rudači, koje tek valja izpitati i opisati.

Preznamenita je Budina ledenica kod Perušića u Lici u kojoj sam od čuda protrotnuo. Valja da podješ do Studenaca, kad te u bujnoj dragi iznade vrata pećine toliko visoka, da možeš uzpravljen unići. Kad si unišao, zagledaš nad glavom okomiti otvor, koji se je u kamenu vrhu upriličio poput dimnjaka; Budina je dakle ledenica vrsta pećine (spilje) sa oknastim otvorom, kakova je i pećina u brdu Siničiću kod Brinja.

Nismo se u tu čarobnu ledenicu duboko spustili, kada do nas dopriješe uzklaci: »Ah, divno, veličanstveno, neopisivo; što takova nisam vidio još nikada;

Pecina (spilja) pod starim gradom u Krapini.

ah, molim vas gledajte ovamo.« Svi se čudili, svi se snebivali i od neobične radošti klicali.

Kad sam unišao, sva mi se duša potresla i oko mi se orosilo. Tako čiste, tako biele, tako raznolične sige, toliko bogatstvo, toliko razkošje, nisam video u nijednoj našoj pećini. Sve ogromne stiene i svodove pokrila je siga tako, kao da je ciela pećina gradjena od kararskoga mramora, dočim je dno pokrio kri-stalizovani led.

Na kraju dvorane zadviljuje te poput sniega bieli stup visok 3 m., a pô metra debeo, a na okolo njega pet manjih stupova; to je čudesna hrpa, kojom se čovjek opršta veoma težko. Takovih hrpa ima više, koje te zaustavljaju ponovno, da se čudiš, da se diviš veličanstvu bajne prirode.

A svod pećine, kao da su sagradile vile! Biel je bjelcat, a ukrašen sa stotine stupića i nabora, da ih se možeš nagledati, nu jedva što si koraknuo, uz buni ti dušu ogromni stup, koji je visok 5 metara, a više od metra debeo.

Pravi je dragulj Budine pećine stup s lieve strane od izlaza, visok najmanje 10 metara, a 2 m. debeo, okružen na okolo manjim sigama.

Kako smo stupali ledom, morali smo paziti, da se ne poskliznemo, nu i bližnja brda, brdeljke i humke zaokupio je led i jedan nam je momak podavao ruku ili sklizajući nas potezao, da ne padnemo.

U ledu ima i »kamenica«, koje su pune zdene vode po koju dolaze kosti i težaci, da napune svoje »fućije«.

Razgledao sam, smetnuo pod oko i sgrnuo u dušu brillantne ove dveri, kakovima na daleko nema premca, pa nas i ovo neka nuka, da svim žarom duše svoje ljubimo dragu nam domovinu, koju nam je dobri Bog ukrasio takvom prirodnom tvorevinom, kao što je Budina ledenica, koju neke ne mine nitko, koga bi sreća nanesla u krajeve perušićke.

Ima u Lici jedna ledenica i na Velebitu kod Oštarija, kojoj vele »ledinjača«. Leži kod briega Sladovače, a ima u njoj divljih golubova.

Na krajnjem jugu Like, kod sela Palanke, uzdiže se u Velebitu vrh Kom, pa i u njemu da ima ledenica, a biti će ih na toj gorostasnoj planini i druguda, samo, što su nam do sada ostale nepoznate.

Ogromna je ona ledenica na vrhu Krpelju kod Tounja, u okolici ogulinskoj. Dno joj je koso i puno narušena kamenja, a duga je 98 metara, svršavajući malom udubinom. Ulazi se u nju kao na gotička vrata, koja su široka preko 7 m. Dalje ulaza pokaživao mi je topломjer 22° C., u samoj ledenici -5° C.

Leda u toj ledenici nismo našli, a uzrokom će tomu biti velika vrućina (razgledao sam ju 23. srpnja 1895.) i širok otvor, kojim vanjski topao zrak u nju struji i led raztapa. Vodič nas je uvjерavao, da inače ima leda na vozove.

Kad smo se i iz ovoga čudovišta izmotali, zaokruži nam oko cielu tounjsku okolicu; zagledasmo Tržić, Primišlje, Perjasicu, Furjan, Generalski stol, pa se zadovoljna srca vratismo u Tounj, a drugoga se dana zaputismo do Višnjić-brda, da tu razgledamo jaki potok Bistrac u kojem ima takodjer »crnih pastrva«, koje taj potok, kad nabuji, i izbacuje.

Nekoje su pećine u nas znamenite i u entomologiskom pogledu, a glasovite su postale po svojim bezočnim kornjašima (augenlose Käfer). Tako živi u Ozaljskoj spilji bezočni *Anophthalmus Croaticus*; tu je profesor Erjavec našao jednu bielu stonožicu, od mukušaca sitnog pužića *Zospeum alpestre*. U Samogradu ima i preredki *Anophthalmus Kiesenwetteri*, a nema dvojbe, da će se u našim pećinama naći i drugih sitnih organizama, a živi u njima možda i moćarila ili čovječja ribica (*Proteus anguineus*; Grottenolm), koju g. 1879. nadjoše u Gacki kod Otočca i jedna ju pralja izbacila iz vode. Od sisavaca u nekojim su pećinama mnogobrojni šišmiši, tako u Vrlovki kod Brloga, u drugima gnezde sivi golubovi, a imadu pećine pred vratima i do neke dubljine i osobitu svoju floru, dapače smo u Vindiji kod Voće, daleko od ulaza, našli uzbujali hrastić. Stiene nekojih tako su zelene, kao da bi ih zelenim baršunom tapetovao, što potiče od mahovine *Marchantia polymorpha*.

D. H.

U Žumberku.

Objestni od uspjelog izleta na kameniti naš Klek, nije nas smetala prije podne, dne 21. svibnja ni obilna kiša, da izvedemo drugi naš ugovoren izlet na Sv. Geru (1181 m.) i u krasni Žumberak.

Po podne proviralo medju oblacima modro nebo, a mi pod devizom našom: »audaces fortuna juvat«, divimo se iz vagona neobično jasnom podnožju Plješvice i zidinama strmo postavljenog Okića, i za čas evo nas u Jaski. Ugojeni konji dobrog gospodara, posjednika i načelnika u Sošicama, g. Hranilovića vuku nas veselo, a mi se nasladjujemo krasnim vidikom na okolicu, koja je iza kiše godila oku svježim bistrim zrakom i sočnim zelenilom. Evo nas u ubavom Krašiću, gdje se domaći, gostoljubivi župnik, veleč. g. Huzeck veseli svome drugu iz »crne škole«, a hrvatskom dobrodošlicom pozdravlja i nas. Zadovoljstvo mu sjaji na licu, voli svoj puk, a bez dvojbe i puk njega, jer mu crkva bijaše puna pobožnog sveta. Kroz Pribić, uz krasne doline po obronku strmih gudura, evo nas kao u orlovo gnjezdo, da pozdravimo bar na časak gostoljubivog župnika i znanca, veleč. g. Bučara, pa da jurimo dalje, dok napokon kroz kuće Hranilovića, Smičiklase, dospijemo u Sošice na konak.

Gostoljubivi načelnik srdačno nas primi, pobrine se izdašno za našu tjesnu okrjepu, a iza kako smo se pozdravili sa otmjenim licima ovog planinskog mjesta, a našli tu sa domaćim župnikom i revnog g. dekana, gdje obavlja svoju inspekciiju, sabere nas se oko stola družtvance: ljubezni naš kućedomaćina, g. mјernik, g. bilježnik i mi planinari. Dobra domaća kapljica vriednog domaćine ignorira grdu filokseru, razveže nam jezike, a u ugodnom čavrljanju oko našeg izleta i predmeta nam milih, brzo nam minu zabavni časovi. Vrieme je počinku. Kratak, ali sladak počinak bio bi dulje potrajavao, da nas nisu došli men-

tori buditi sa ozbiljnom opomenom: hora je ustati! Pokupimo se, obavimo svoj zajutrk, zahvalimo se vriednom kućedomaćini na osobitoj hrvatskoj gostoljubnosti i neka ju primi još jednom i na ovom mjestu. Sa našim vodičem i sa lugarom, koji nam se ljubezno priključi, išli smo kroz šumu, mjestimice krasnu bukovu šumu, te kroz livade do izvora, a preko gorske livade, i u svemu se za kakva 2 sata, popeli do S v. G e r e. Ruševine dviju kapelica ne pružaju ništa osobitoga, ali sa nedalekog stabla otvorio se krasni pogled na kranjski niz gora, od kojih se još najbolje razabirao strmi Grintovec, dočim su se ostali vršci čas pojavili, čas izčezli u oblacima. Sa susjednog brežuljka motrili smo okolicu Karlovca, maglom zastrtu; pogled bijaše na cielu ravninu nejasan. Sabrao sam tu i nešto bilina: *Myrrhis odorata*, *Polygala amara*, *Orchis mascula* i *sambucina*, *Myosotis alpestris*, *Globularia Wilkommii*, a već putem složio u papir *Euphorbia carniolica*, *Allium ursinum*, *Hippocrepis comosa*; vidio ocvali *Helleborus niger* uz druge neke i kod nas obične biline. Vratili smo se u dolinicu k izvor vodi, obavili drugi svoj zajutrk, pa kroz medjašnu šumu, gdje smo tu i tamo imali pogled u susjednu Kranjsku, došli smo za više od 3 sata kroz Ponikvu i Petrić-selo u Kalje. Putem našli smo još po koju liepu biljčicu: velike cvjetove modrog ašibačara, (*Omphalodes verna*), *Gentiana utriculosa*, *Erysimum Pannonicum*, *Bellidium Michelii* sa tankim dugim stapkama, *Aristolochia pallida*. Od *Viola saxatilis* našao sam na jednom mjestu dosta primjeraka, medju inima stabljiku sa 2 razcvata cvjeta, na raznim stapkama, jedan cvjet u kojeg su gornje 2 laticice imale običnu bljedožutu boju, dočim su te laticice bile kod drugog cvjeta modre. Prispjev u Kalje, primi nas čedna gostiona pod svoj krov, pa ako nam je odmor i godio, frugalni naš objed nije nas baš izobjestio. Dužnost kolegijalnosti, po gotovo prijateljski vez našeg druga, nukao nas je, da idemo pozdraviti vel. g. župnika Belavića. Vedra njegova čud sakupi oko gostoljubivog svog stola svoje drugove i znance, dočim je silna kiša udarala tuš na srdačne zdravice, koje zaredaše. Kiša jenja, a nas goni čuvstvo dužnosti napred. Iza neprilike sa kočijašem, pomogne nam iz škripca veoma ljubezno dični sin krasnog Žumberka, g. pukovnik Šintić, koji se je tada slučajno desio u svom Tusculumu, da se odmara od puta u svetski Rim i bajui Napulj, a požrtvovni njegov brat spravi nas sa svojom kočijom preko krasnih gorskih predjela, od kud smo se pri zalazu sunca još jednom divili kranjskim goram, u vrletnu Stojdragu. Sumrak se hvata, a u putnoj neprilici radi daljnog puta, dobra nas sreća namjeri na veleč. g. župnika VI. Hranilovića i njegovu veoma ljubeznu suprugu, koji nas sa velikom pripravnošću ne samo pod krov prime, već i gospodski pogoste, da smo se, prem prvi put u toj čestitoj kući, brzo snašli, na čem im i ovdje hvalimo. Čavrjanje bilo bi i dulje potrajal, da nas kritična situacija sutrašnjeg dana nije opominjala na počinak.

Još je tiha noć čvrsto gospodovala, kad nas vredni domaćin probudi žlostnom viešću: »Kola se nisu vratila, treba pješke na željezničku postaju Brežce«. Poskačemo na noge junačke, pouzdani vodič je našim putokazom, a mi put pod noge u Brežce. Dodjemo do ljepušastog Čateža, sretno zahvatimo skelu, pre-

vezemo se, pa na kolodvor, a vlakom u Zagreb, svaki k svom poslu sa čuvstvom zahvalnosti prama svima, koji su nas toli ljubezno susretali, te znatno pripomogli, da se ugodno sjećamo krasnoga Žumberka.

Dr. August Langhoffer.

Družtvene viesti.

Novi članovi. Kao podupirajući članovi pristupili su H. P. D. p. n. gg.: Andrijević Levin, Bedenko Josip, posebnik u Samoboru, dr. Velimir Deželić, književnik i urednik »Prosvjete«, Gössl Jakov, ravnajući učitelj gor. grad. puč. škole, Kralj Stjepan, vjećnik stola sedmorce, Kaiser Dioniz, Kauders Herman, König Mirko, Fileus pl. Praunperger, pharmaceut i Ljudevit Tomšić ml., upravitelj tiskare.

Nova podružnica ustraja se, kako čujemo, u našem pitomom Samoboru brigom tamošnjih rodoljuba.

Malo ima mjesta u domovini, koja imadu tako krasnu i za planinarstvo prikladnu okolicu, kao Samobor. Tu je Plješivica, Okić, Oštrec veliki i mali, Črneč Japetička; tu su krasni dolovi i prodoli, tu klanci i gudure, pa će toga radi samoborska podružnica imati dovoljno prilike, da se iztakne svojim rodoljubivim radom u prilog mjesta i u korist hrvatskoga planinarstva. Samo napred!

Planinarska podružnica u Ivancu složena je brigom presvjetloga gospodina, Božidara Kukuljevića Sakcinskoga, c. i kr. komornika.

Gora Ivančica takodjer je puna prirodnih krasota i tvorevina, pa će i ivanečka podružnica takodjer mnogo dopriniti, da se u onim krasnim krajevima planinarstvo razširi što više.

Planinarske podružnice složene su do sada u Delnicama, na Vrbovskom, u Gospiću i u Krapini, a sigurne u Ogulinu, Karlovcu i Požegi.

Kako su družtvena pravila odobrena, nadati se je, da će se naskoro ustrojiti podružnica i u Otočcu, Varaždinu, u Križevcima (za Kalničku goru), u Petrinji (za Zrinjsku i Petrovu goru), u Slunju, u Vukovaru (za Frušku goru), a bilo bi od velike koristi po naše planinarstvo, da se ustroji podružnica i u kaštemnom Senju.

Spomen-slika. Klub českikh turista pripisao je H. P. D. 400 komada slika grada Praga, kao spomen na boravak u Remetama zamolbom, da se razdiele medju školsku mladež, koja im je u Remetama boravak zasladi.

Put na izvor Kupe. Piše nam prijatelj iz Gorskoga kotara, da bijaše na izvoru rieke Kupe (Kupeško jezero), nu da je put k njemu tegotan i vratoloman.

Bili smo na izvoru Kupe i sami po dva puta i do Boga se izmučili na onim strminama i vrletima i kod Razloga i kod Kuparâ.

Ne bili vrla planinarska podružnica u Delnicama tomu zlu doskočiia, obrazivši se u to ime molbom na gospoštiju u Čabru, koja je sa svoje spremnosti i pripravnosti poznata.

Planinarsko društvo u Dalmaciji. Kako čitamo u jednom dalmatinskom listu, ustraja se u posestrini Dalmaciji planinarsko društvo, koje bijaše u toj u planinarskom pogledu prezanimivoj zemlji, veoma nužno, pa dao Bog, bilo u dobri čas i što više stranaca privuklo.

Turistički klub obстоji i u Sarajevu, kako to razabiremo iz opisanog jednog izleta na Plasu u »Bošnjaku«. Predsjednikom je tomu klubu kotarski predsjednik, presv. g. barun Mollinary.

Izlet u Dalmaciju, što ga priredjuje H. P. D., odgadja se do mjeseca rujna.

Izleti hrvatskih planinara.

U Stojdragi. Godine 1893. sagradīše cestu iz Bregane u Stojdragu i od onda je Žumberak postao pristupnjim od strane samoborske, ali je zemaljska vlada na sgodnom mjestu tik ćeste u Stojdragi sagradila i cestarnicu sa planinarskom kućom s koje se otvara vidik, kakovi su riedki u našoj domovini. Tko je god pošao u Stojdragu, taj se je vesela i zadovoljna srđca povratio kući tvrdom odlukom, da se što prije navrati u kraj velerne romantike.

Kreneš li iz Zagreba sa južnoga kolodvora u Podsused, naći ćeš tu kola, koja te jestino povezu u gostoljubivi Samobor, a krajem, kojim ti se duša ne umara, već zviedljivo promatra bilo Samoborsku goru sa Plješivicom i gore žumberačke, bilo goru zagrebačku sa razvalinama Medvedgrada i podorima Suseda, bilo drevni Okić-grad, pak Veliki Oštrc i susjedne mu oštire briegove sa naokoličnim pitomim mjestima.

Iz Samobora kreni kolima preko Bregane, a prekrasnom dolinom, prama staklani Os redku, koju uz put možeš i razgledati. Od onđe se cesta lagano uzpinje, strmine lieve bivaju sve veće, a kad si došao nad Brlog, kao da lebdiš u zraku, u tolikoj je dubljini staklana, uklopljena medju visoke šumovite briegove.

Profesor dr. Heinz, Dragutin Barbot i urednik »Hrv. Planinara«, posli su onamo 30. travnja nesamo vidika radi, već da se nagledaju hercegovačke nošnje, koju je narod do danas sačuvao. Našli smo ga u svečanom ruhu, jer bijaše grčko-katolički vazam.

Iz cestarnice zatočili smo okom u daleku Kranjsku, pasli ga po Krškom polju, rieci Krki i Krškom, ali time ne bijasmo zadovoljni, jer nam je ono tražilo Savinske planine, pa se nadasmu, da ćemo zagledati i nebottični Triglav. Svega toga ne bijaše. Poslije objeda pojdosmo u župni dvor, da pozdravimo prijatelja i župnika Vladu Hranilovića i njegovu vru domaćicu, koja nas pozvala bila na »žumberačko janje«.

Oko treće se ure naoblaci, pao pljusak, nu-

poslije naskoči jak vjetar, koji je raztjerao oblake i zrak očistio tako, da su nam se Savinske planine iztaknule posve jasno cielom dujinom svojom od razklimanoga Grintovca do Ojstrice silnim svojim grebenima, kukovima i vrletima, koje nam je izvrstni dalekozor prijatelja Barbota pritegnuo veoma blizo. No priroda kao da je htjela samo na časak, da nam prikaže veličanstvenu ovu sliku, jer ju za malo opet zastrli oblaci, nu mi se ipak zadovoljni povratili u Zagreb.

Zagrebčanin ovaj izlet u Stojdragu preporučamo najtoplji, jer niti će požaliti truda, niti t oška, a izvediv je u jednom danu. Iz Zagreba se kreće ranim vlakom (5 i $\frac{1}{4}$) u Podsused, a odavle kolima u Samobor (50 novč. po osobi), kamo se dolazi za sat vožnje. Ovdje se valja obskrbiti mesom, tečnim samoborskим kruhom i drugim hraniyom već prema volji, jer u Stojdragi nema mesnice, pa koga je volja pivom i vinom, nu ima pristala gostionica i u Stojdragi. U Samoboru se najme kola (5—6 for.), koja te za dva sata dovezu u Stojdragu, gdje ti i cestarnica može spremiti ručak. Tko je u naznačeno vrieme krenuo iz Podsuseda, može u 12 sati biti u Stojdragi, a ako od ovđe podje u 4 sata u Podsused, eno ga u 8 sati u Zagrebu.

Komu je do velebita, a nedaleka vidika, kreni u Stojdragu, kreni u ubavi naš Žumberak, da skineš po koje breme dnevnoga si života i da se za koj dan zamlađiš i život si zasladiš!

Na Čučerskim brdinama. 4. lipnja krenuli su iz Zagreba gg. Nikola pl. Faller, profesori Ivan Hafner, dr. A. Langhofer i urednik ovoda lista u Čučerje, kamo su stigli za jedan sat vožnje. Tu su našli vodiča Ljudevita Mucidaja, kojim podjoš u seoce Struki, da se spremi za put. Iza toga seoca počesmo se uzpinjati travnatim obronkom, kojim je bilo razno cvjeće, a naročito nam se oko paslo na onoj krasnoj crveni kaćuna *Anacamptis pyramidalis*. Uzpevši se za pô sata strmcem, zagledasmo pred sobom daleku ravan Planine, koja je otvorena i pusta, a zaokupila mršavo

joj tlo borovica i na stotine raznih ruža, koje bijahu u najbijujnjem cvjetu.

Sa ove visine gledaš daleku Posavinu, Samoborsku goru i zapadni dio Zagreba, a kad si ravnim putem pošao dalje, padne ti oko na Ivaščicu, veliki dio Zagorja, a simo bližnja na crkvu, (380 m.) u simu Planini, bližnja dva tri seoca i na zaobljene briegove, koje je obradila ljudska ruka na bielu, lapornu tlu.

Vraćajući se prama najvišoj točki Planine, vikne prijatelj Faller: »A što je to?« Priskočim i zagledam šarenu zmiju, prepoznam u prvi mah i otrovnicu, ali ne vrstu. Da mi ne uljezne po bližnji grm, pritisnem ju palicom, a kad sam ju u zatiliku stisnuo i u zrak dignuo, prepoznam po rožiću, što ga nosi na glavi, da imam u ruci našu najžeštu otrovnicu: pepeljuša (Vipera Ammodytes*). Bijaje ljuta kao što joj ljeta guja ili ljticia i omotala se oko desnice. Profesor Langhoffer izvadio staklenku sa špiritom, ja ju repom lagano spuštao, spustio joj i glavu, a prijatelj naglo začepio. Došili smo na gorski kolnik s kojega zagledasmo. Čućerje (246 m.), Medvedski brieg (315 m.) i bližnja seoca, pa zakrenusmo uzbrdice malo kamenim putem u bukova šumu i do Prosječenca-kamena, sabirući i hotanizirajući. Bili smo veseli, jer smo već složili u mapu mnogi bilini.** Od Čućerja na Planinu trebali smo uru, a o davle drugu uru, dok smo došli na Veliki Rog hladovitom bukovom šumom i izašli na travnatu čistinu s koje zagledasmo ciao Zagreb.

Tu smo malo dahnuli, bilje složili u mapu, pa krenući prama Lipi (709 m.) i izašli opet na travnatu ravnicu pod kojom se uzdižu Velike pećine na gusto zarasle drvećem i grmljem.

Sad nas je vodič imao da povede do crkvice Majke božje snježne (385 m.) i poveo nas, ali kuda? Pošli smo strmin jarkom u kojem nam noge propadale u blato do gležanja. Riešivši se ovoga jarka, dodjosmo opet u drugo blato, odkuda kranusmo na dobar, suh put na koji nas je imao vodič odmah dovezti, a kad smo ga onako blatni prikarali, izpričao se, da je želio, da gospoda prije dodju.

U 11 i $\frac{1}{2}$ bijasmo kod kapelice i kod vrela; tu smo u hladovini posjeli, gladno si tielo čedno nahranili i zalijali gorskem, zdenom vodom. U

* Ovu zmiju zove naš narod u Hrvatskoj i pepelnjača, pepeljuša, pepeljuha, šarac, modras, kusač, krunašica, rožarica, pôskok, klječan, kačec, gad, planinska gadina. U Dalmaciji je poznata kao modralja, plavuština, modračina, crnokrug huknasti, pepejuha, kusac, prikusac, pruglavica, huknasta-zmaja; Hercegovini je zovin crnokrug i bjelokrug; u Srbiji kao kamenarka i grabarka, doćim smo ju za našeg djakovanja poznali samo kao pjeskušu, što je pukli prievod njemačkoga imena „Sandviper“. (D. Hirc: Gradja za narodnu nomenklaturu i terminologiju životinja. Nastavni vjesnik 1898., knj. V., sv. 3, 4.)

** Ubrali smo i: Orchis maculata (i bjelaca), Veronica multifida, Silene nemoralis, Melampyrum barbatum, Ajuga Chamaeptis, Alyssum calycinum, Melittis, Melissophyllum, Orchis fusca, Céphalanthera ensifolia, Neottia Nidus avis, Vicia sepium, Teucrium Botrys i dr.

12 sati krenusmo dalje. Vrućina nas nije umarala, jer je popuhavao vjetar pogorac, ali nas je umorio put, kojim smo koracali punih 5 četvrti. Usljed dugotrajne kiše, stvorilo se »užasno« blato, koje su izrovala kola, krave i volovi tako, da si morao po onom tvrdom blatu stupati od grude na grudu, iz kolotećine u kolotećinu i nije čudo, da je jednomu puknuo poplat. I napokon smo se tako utrudili, da smo i umuknuli, a riešili se puta, kad stupismo na stazu, koja nas dovede u bujnu zelen. Vodič nas nputio, kojim nam je putem poči, da dođemo u Vidovec, kamo smo umorni pali u 12 i $\frac{1}{4}$, u gostioniku Hužanićevu, gdje smo našli dobru kapljicu domaćega vina.

Na skoro smo zaboravili na trud i muku, a gdje je prijatelj Faller, tu ima i jedre šale, pa tako okrepjeni krenusmo kroz Vidovec i Trnavu (po žarkom suncu) u Sv. Šimun (Markuševac), kamo smo stigli opet za uru hoda. Ovamo smo koracali veselije, jer smo čuli, da je u selu proštenje, a veselili se i »pečenicama«, koje smo i našli. U hladu pajasena, medju veselim narodom, sprovedosmo jednu uru, a tada krenusmo preko Črne vode i Dolja u Gračane, pod kameni Gračec, gdje se je razpreo razgovor o sabranim bilinama, o ljepotama Zagrebačke gore, o našim planinarskim priilkama, o dalnjim uzlazima, pa smo iztegnuli i pepeljušu iz špirita, da joj ogledamo otrovne zube.

U 8 sati dovezu nas kola u Zagreb.

Pogled sa Cmroka. Zagrebačka okolina poznata je sa svojih prirodnih krasota, pa i najbliži okoliš grada Zagreba. Tko je prvi puta, a za vedra dana, smetnuo pod oko panoramu, što mu se otvara sa Strosmajerovog šetališta, taj toga dana neće nikada zaboraviti, po gotovo pak onda, ako mu je ono segnulo do bosanskih planina.

Nekoji su vidici riedki, a takav bijaše i onaj od 3. srpnja t. g. sa Cmroka poslije kiše, kada se je zrak vanredno očistio. Već sam pogled na Zagrebačku goru i onu ubavu Žaversku dolinu mnogoga je zaustavio, da si pari i pase oko na bujnoj zeleni i onim raznoličnim šumovitim ili obradjenim briegovima. Nu osobit bijaše vidik sa Cmroka gornjega i mnogi je tu sustao kao prikovan, zatočivši okom prama zapadu i dalekom jugu. Samoborska gora za Plješivicom izticala se je osobito jasno te bijaše sa onim oštrim briegovinom tako izcrvana, kao riedko kada. Naročito je padao u oči Mali i Veliki Oštrci (753 m.), koji je sa svojih vrleti planinaru dobro poznat. Tako bijahu blize i jasne i Žumberačke gore sa ogromnom sv. Gerom, koja se vinula u nebeske modrine.

Sliedeci okom bilo Samoborske gore, zaustavilo se ono u Velikoj Kapeli na Bjelolasici (1533 m.), pa onda na tubastom Kleku (1182 m.) kod Ogulina. Dalje Velike Kapele pružila se Mala Kapela i uzdignula sa Seljškim vrhom (1280 m.), doćim se je daleko tamо, a na kraju obzora, izticala i planina Plješevica sa Golom Plješevicom (1649 m.) i Ozeblinom (1657 m.). I ostale gore

bijahu jasno izrtane i tako blize, da je na tom vidiku uživalo svačije oko. Kako bijaše zrak čist, leipo se isticala i Posavina sa brojnim mjestima, a riekom Savom kao da se je razlilo živo srebro. Sunce, koje je tonulo, prikrio je ovelik oblak-slojnjak, izpod kojeg ase razljevalo svjetlo po toj krasnoj božoj prirodi. Nebo bijaše modro, nu prama dnu obzora ružičasto bojadisano i mnogi mu je oblačić leipo pristao.

Tek oko osme ure gubile su se daleke gore i planine i napokon se u maglenoj kopreni izgubile.

U Zagrebačkoj gori. 28. lipnja pošao je sveuč. prof. dr. Heinz u Zagrebačku goru sa slušačima šumarske akademije na botanička studija. K izletnicima pridružio se i D. Hirc. Iz Baćuna pošli su do Šupljaste pećin, pa Hrušćicom na Njivice, a odavle se spustili u Bliznečki dol i uputili do Adolfovca, odkuda su uživali prekrasan vidik. Iz Adolfovca podjose na Crnu vodu, pa Doljem u Gračane, a odavle u Zagreb, provalivši toga dana preko 36 klm. Opis toga izleta doneti ćemo u budućem broju.

Okolo Oštrela. Nikola pl. Faller i D. Hirc, koji bijahu lanjske godine po 2 puta na vrletnom Oštrelu kod Samobora, upute se 15. pr. mj. u Podsused, gdje su obašli Podsusedski brieg, pošli na podore grada, odkuda su pod oko smetnuli daleki kraj do Savinskog planina u Kranjskoj U 7 sati krenu u Samobor, gdje su i prenočili.

Drugoga dana u jutro krenu Samoborskom dragom u Rude, gdje ih je pričekao vodič Stj. Hoffer.

Iz Ruda su pošli na Oreščak i vinul se nad Duboki dol pod Malim Oštreljem, a tada krenuli prekrasnim putem izpod ciele oštrelke kose kraj sela Velikoga Lipovca u Mali Lipovac, odkuda su se vratolomnim strminama uzeli na livade Velikoga Kalja, uživajući prekrasan vidik na Oštrel i grad Lipovac.

Iz Ruda krenuli su u 7 sati, a pod JM. Lipovac došli u 10 sati, dočim su se opet jedan sat uzpijali strmcem prama Malom Oštrelu, kraju osobito zanimivom. Planinskim livadama, a opet jakim strmcem, dodju na planinsku ravan Rancerje, gdje ih je zaustavio vanredan vidik i krasna flora.

Što šumom, što livadama, a ravnicom, podju, sada u Sv. Lenard pod Plješivicom, gdje bijaše toga dana veliko proštenje. Ovdje su na časak odmorili, a tad se spustili u Rude, kamo stignu u 3 sata po podne, prevativ toga dana preko 30 kilometara. U gostionici Grabnerovoj, okrije se dobrom »plješivičkom« kapljicom, a u 4 sata podju pješice u Samobor, prezadovljeni, jer je kraj, koji su obašli, jedan od najzanimivijih ne samo u planinarskom (za žilave i ultrajne planinare), već i u florističkom pogledu, pak ćemo ga i posebice naskoro opisati. Tko bi pošao ovim putem, ili kolima u Mali Lipovac, može se uzpeti od ovoga sela, a mesta »Vrata« i na Japetičku (871 m.), najviši brieg Samoborske gore, a za vodiča mu preporučamo Stjepana Hofferu iz Ruda, kojemu su tamošnji briegovi dobri znanci.

Književnost.

U br. 4. »Hrvatskoga Planinara« upozorio je prof. dr. Heinz planinare na epokalno planinarsko djelo, što ga napisao Angelo M o s s o, sveučilišni profesor u Turinu (str. 62—64.)

Ovomu djelu sliedeći je sadržaj: Die Untersuchung der Muskelkraft auf grossen Höhen. Eine Monte Rosabesteigung im Winter. Die Athmung auf den Bergen. Der Kreislauf des Blutes in der verdünnten Luft. Die Ermüdung des Herzens. Unfälle, welche durch eine hochgradige Ermüdung und durch nervöse Erschöpfung herbeigeführt werden. Die Bergaufstiege. Unsere Lagerplätze. Die Hütten Gnifetti und Königin Margarita. Die Ernährung und das Fasten. Die Körpertemperatur während der Bergbesteigungen. Die individuellen Differenzen. Das Trainieren. Die vitale Kapazität. Der Alpinismus. Die Ursachen der Bergkrankheit. Eine Expedition auf den Montblanc im Jahre 1891. Beobachtungen über die Bergkrankheit. Die Chemie der Athmung auf den Bergen. Analyse der Asphyxie und der Bergkrankheit. Wirkung der Bergluft auf das

Nervensystem. Der Kopfschmerz. Der Wind. Der Kreislauf des Blutes im menschlichen Gehirn. Der Schlaf bei Bergbesteigungen. Versuche an Affen und Murmelthieren. Die Wirkung des Lichtes. Die Transpiration. Die Kälte, Ueber die Veränderung des Blutes auf den Alpen. Erklärung der Bergkrankheit. Die Akapnie. Das neue Observatorium und die Alpenstation auf dem Monte Rosa. Verlauf einer Lungenentzündung, welche sich auf dem Gipfel des Monte Rosa entwickelte und dasselbst geheilt wurde. In der Hütte Königin Margarita angestellte meteorologische Beobachtungen. Tabellen der physiologischen Beobachtungen, welche während der Expedition auf den Monte Rosa im Juli und August 1894 angestellt wurden.

Ovo je prezanimivi sadržaj djela, koje zapravo 475 stranica, a ukrasuju ga mnoge slike, i tablice. Cijena mu je 13 maraka i 50 feniga, a izašlo je nakladom Veita i dr. u Lipskom i samo se sobom preporuča svakomu planinaru.